

jossa Ptah esiintyi luojana, Sokar hautakumpuna ja Osiris kuolevana ja kuolleista herävänä jumalolentona.

Oli myös jumalia, jotka asuivat yksinäisinä paikkakunnillaan. Tällaisiin lukeutuivat mm. hedelmällisyyden jumala Min, jonka palvontapaikkana oli Koptos. Sodan jumalalla Montulla oli temppeli Ermentisissä, Teeben eteläpuolella. Vaikka Montu itse oli haukkapäinen, hänen maallinen inkarnaationsa oli Mnevis-niminen sonni.

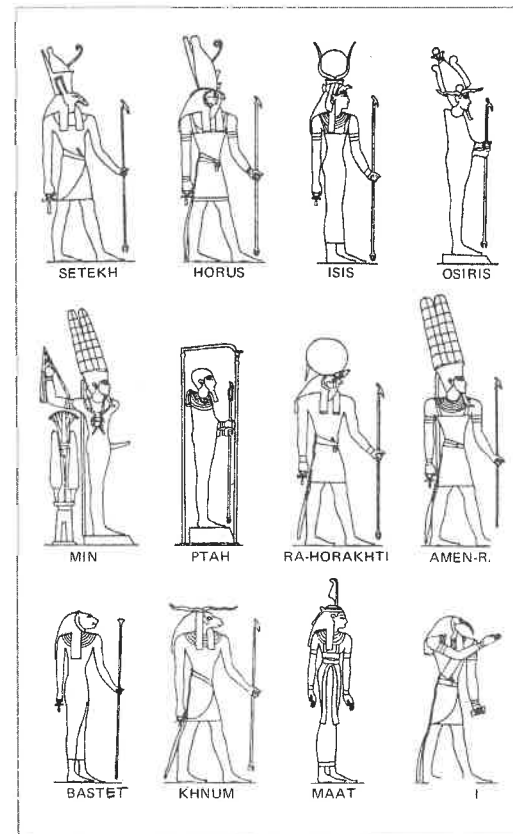

Kuva 2. Kuningas Sesostri I (Keskimmäinen valtakunta) ikuiistettuna uhraamassa valkoista leipää Teeben pääjumalalle Amenille (amen = salattu), joka on kuvattu kolminaisuutena. Hänellä on päässään kaksi sulkaa. Muumionmuotoinen ruumis on Osiriksen, ja phallos ja ruoska kuuluvat Min-jumalalle. Kuninkaalla on päässään eteläisen Egyptin valkoinen kruunu. Uhrin syyksi mainitaan tekstissä: "... jotta hän (so. jumala) antaisi (so. kuninkaalle) elämää, kukoistusta, menestystä ja terveyttä päivittäin, ainaisesti. Lähde: R. Holthoerin kokoelmista.

Toinen sonninkuotoinen ruumiillistuma oli Apis, Memfiksessä palvottu Ptah-jumalan inkarnaatio. Itse faraokin oli oikeastaan haukkapäisen Horus-jumalan ihmismuotoinen inkarnaatio.

Lopuksi on mainittava jumalat, joilla ei ollut kiinteätä asuinpaikkaa. Hyvin tärkeällä raskauden jumalattarella, Thoeriksella, ei esimerkiksi ollut nimikkopaikkakuntaa, ei liioin ilon ja laulun Bes-jumalalla ja hänen Besit-puolisolla. Asuinpaikan puuttuminen ei sinänsä alentanut jumalan arvoa.

Muinainen egyptiläinen ei pystynyt erottamaan kaikkia jumalia toisistaan. Hän suosi oman paikkakunnan jumalia. Heitä hän palveli ja palvoi maan pääjumalan ohella. Kaikkina Egyptin historian kausina maassa oli pääjumala, *primus inter pares*.

Kuva 3. Tärkeimmät Egyptin jumaluudet.

Varhaisimpina aikoina pääjumalana oli haukkapäinen Horus, mutta Vanhan valtakunnan aikana hänen tilalleen tuli aurinkojumala Ra. Keskimmäisen valtakunnan kaudella oli vuorossa sodanjumala Montu, sitten Teeben jumala Amen-Ra. Hänet syrjäytti lyhyeksi ajaksi Akhenatenin (Ekhnaton) lanseeraama valon jumala Aten, mutta tämän jälkeen valta meni takaisin Amen-Ralle, joka nimeensä liitti epiteetin, *nesu neceru*, 'jumalten kuningas'.

Kaikien alku

Muinaisessa egyptin kielessä oli kaksi ilmaisuja tarkoittamassa ikuisuutta: Djet ja Nekheh. Edellinen, joka oli sukua samalla tavalla äännetylle keho ja persoonaa tarkoittavalle sanalle, oli menneisyyttä varten. Nekheh sen sijaan oli tulevaisuutta varten. Menneisyyden alussa oli muodoton kaos.

Hermopoliksen kaupungissa kerrottiin ogdoadista, 'kahdeksikosta', joka oli sekoittunut kaaokseksi. Kahdeksikko koostui neljästä voimaparista: pimeydestä, ikuisuudesta, salaisuudesta ja alkuvedestä, joista oli sekä nais- että miespuolinen versio. Tämä oli tilanne aikojen alussa. Kerran kaaoksesta irtaantui alkuvesi (*nwn/nwnt*), Nun/Nunet, josta jäljelle jääneiden voimaparien yhteistyön tuloksena nousi alkukumpu, ja luomistyö sai alkaa. Yksinkertaisuudessaan luomistyö keskittyi muodon antamiseen kaikelle muodottomalle. Mem-

fiksen pääjumala Ptah aikaansai kaikki muodot "jumalan sanalla" (*mdw-ntr*), ja Esnassa palvottu oinaspäinen Khnum-jumala muovasi ihmisen muodottomasta savesta (vrt. maan tomusta) dreijallaan. Luomistyön alkamiselle egyptiläisillä oli nimitys *tp spy*, eli Tep-sepi, 'ensi kerta'. Siitä lähtien maailman luominen on jatkunut ja on päättyvä joskus tulevaisuudessa. Tämän suuren luomissyklin sisällä oli pienempiä syklejä, jotka alkoivat Tepsepiä: päivän syntyminen kaaoksesta ja sen kuoleminen yön kaaokseen. Niilin vuosittainen tulva oli kaaosta, josta Egypti syntyi ja johon Egypti kuoli. Siirtyminen astraalisesta maailmasta maalliseen ja päinvastoin, syntyminen ja kuoleminen, on aina tuskallista. Ihmisen elämällekin kuului oma syklinensä. Syntymässä toteutui "ensi kerta", ja silloin alkoi kuolemaan päättyvä luomistyö.

Luominen ei siis ollut mikään kertataphtuma. Tep-sepi toistui, ja luominen tapahtui erimuotoisena "nyt ja aina ja iankaikkisesti".

Jumalten synty

Alkukummun huipulle syttyi valo ja levisi sieltä luomakuntaan. Tätä valoa ja sen lähdettä edusti androgyyninen jumala Atum-Ra, joka hedelmöittämällä itse itsensä puhalsi suustaan Šu-ilmanjumalan ja sylkäisi ulos Tefnut-kosteuden. Heidän lapsiaan olivat Nut ja Geb eli taivas ja maa.

Kuva 4. Esimerkki Egyptiläisestä jumalasta. Vasemmalla koira tai sakaalipäinen, palsamointitaidon jumala Anubis. Oikealla sisarukset Neftys ja Isis. Viimeksimainitun symboli oli "istuim" ja edellisen funktio oli toimia "palatsin herrattarena", so. Horuksen valtaistuimena ja kotina.